

วิสุทธิมคฺคสุส นาม
ปกรณวิเสสสุส
ทุติโย ภาโค

(ทสโม อารูปปนิทฺเทโส)

ข้อสอบซ่อมเขียน

วิชากลับ ป.ธ. ๙

วัดพระธรรมกาย

คู่มือการใช้ ข้อสอบซ่อมเขียน

๑ เตรียมสมุด ปากกา เลือกฉบับที่ชอบ ๑ ฉบับ

๒ ก่อนเขียนให้อ่านข้อสอบให้จบ ๑ รอบก่อน แล้ววง O หัวตะปู้ไว้ด้วย

เนื่องจากว่า ถ้าเราเขียนทันที เราจะเขียนได้ดีในช่วงต้น ช่วงท้ายจะล้า การที่เราอ่านให้ทั่วก่อน ทำให้เราเห็นภาพรวม กำหนดทำที่ได้ก่อน ที่ยังไม่ได้ ไม่แน่ใจ ก็รอดัดสินใจต่อได้

๓ ในการซ่อมเขียน ควรเขียนอยู่ในเวลา ๑ ช.ม.- ๑.๕ ชั่วโมงครึ่ง ก่อน เขียนไม่จบไม่เป็นไร

เนื่องจากว่า การซ่อมเขียนเน้นคุณภาพ ให้เขียนให้ดีที่สุด ได้น้อยในครั้งแรก (อาจจะ ๓ บรรทัด) เป็นเรื่องธรรมดา พอครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ จะเขียนได้มากขึ้นเอง จนครั้งหลังๆ ๑ ช.ม. ก็สามารถเขียนได้ จนจบข้อสอบเอง

๔ เขียนเสร็จ (๑ ช.ม.) ให้ตรวจทันที และถือโอกาสดูเลยไปตรงที่ยังไม่ได้เขียนด้วย

๕ ในการเขียน ครั้งแรก ไม่ต้องทวน แต่ครั้งถัดไป ตรวจเสร็จให้ทวนฉบับเก่าทุกครั้ง

แล้วใส่เครื่องหมายรอบไว้ (IIII) จนฉบับนั้นครบ ๑๐ รอบแล้วค่อยหยุด

(ไม่ควรหักโหมทำทีเดียว แต่ทำทุกครั้งหลังตรวจ ในวันที่ว่างเขียน ก็เป็นใช้ได้)

เนื่องจากการทวนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใน ๔ ขั้นตอนของการทำปัญหาบาลี
อันได้แก่ อ่าน เขียน ตรวจ และทวน

การอ่าน ให้อ่านตามถนัด วางตารางอ่าน จะกำหนดหน้า กำหนดวัน กำหนดรอบ ตามถนัด

การเขียน เขียนเท่าที่เขียนได้ ไม่เน้นว่าต้องอ่านมาก่อน เป็นการหัดแต่งไทยไปในตัว

ไม่ต้องเน้นว่าต้องเขียนจบ แต่จะไปชดเชยด้วยการตรวจ และทบทวน

การตรวจ ทำให้เราเห็นข้อด้อย และเห็นความใกล้เคียงในการตีความศัพท์ของเรา ค่อยๆดู ก็จะเห็นทุกอย่าง เป็นการทบทวนหลักทั้งหมดเป็นอัตโนมัติ

การทวน เนื่องจากการเขียนและตรวจมาทุกฉบับ ล้วนใช้เวลามาก และยังไม่ทันได้ใช้ ก็ลืมเสียแล้ว ตราบเท่าที่เรายังทำภารกิจคือการสอบยังไม่เสร็จ เป็นความจำเป็นที่เราต้องทบทวน แต่จะทวนทั้งหมดมันย้อมไม่ทัน เราจึงเลือกทวนฉบับที่เขียนก่อน ถ้าตรงในห้องสอบ ก็เป็นอุปการะมาก แม้ไม่ตรงก็ยังมีคามมั่นใจ เพราะจะไม่รู้สึกคลั่งคลุ้งที่ไม่มี หรือมีน้อย จนขาดความมั่นใจ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑. อนึ่ง แม้อุปมา (อื่นอีก) มีอุปมาด้วยสุนัขที่ถูกสุกร (ป่า) ขวิด และคนกลัวผีเป็นต้น ก็ควร (นำมา) กล่าว ในความข้อนี้ได้ ฯ พระโยคาวจรนั้น หน่ายจากกลีณรูปอันเป็นอารมณ์ของจตุตถฌานนั้น อย่างนี้แล้ว เป็นผู้ใคร่จะหลีกหนีไป จึงบำเพ็ญความเป็นวสี ด้วยอาการ ๕ ได้แล้ว ออกจากรูปาวจรจตุตถฌานอันคล่องแคล่วแล้ว เห็นโทษในฌานนั้นว่า "ฌานนี้ทำ (กลีณ) รูปที่เราหน่ายแล้วให้เป็นอารมณ์" บ้าง ว่า "ฌานนี้มีข้าศึกคือโสมนัสอยู่ใกล้" บ้าง ว่า "ฌานนี้หยาบกว่าสันตวิโมกข์ (วิโมกข์อันละเอียด คืออรูปฌาน)" บ้าง ฯ ก็ความมีองค์หยาบ ทามีนอรูปานนั้นไม่ ฯ เพราะแม้อรูปฌานทั้งหลาย ก็มีองค์สอง จุรูปาวจรจตุตถฌานนั้นซึ่งมีองค์สองนั่นเองแล (คืออุเบกขา กับ เอกัคคตา) ฯ พระโยคาวจรนั้น ครั้นเห็นโทษในรูปาวจรจตุตถฌานนั้นอย่างนี้แล้ว ตัดความโยติ (ในฌานนั้น) เสีย ทำในใจซึ่งอากาศาณู-
 ายตนะ โดย (ว่า) เป็นธรรมละเอียด แผ่กลีณไปจนตลอดเขตจักรวาล หรือตลอดที่เท่าที่ต้องการ ทำในใจซึ่งโอกาสที่กลีณรูปนั้นแผ่ไปถึงว่า 'อากาศ อากาศ - อากาศ อากาศ' หรือว่า 'อนนโต อากาศ-
 อากาศเป็นอนันตะ' ดังนี้ไป ย่อมเพิกกลีณได้ ก็แลเมื่อเพิก ทำให้ม้วนเอาเหมือนม้วนเสื้อลำแพนไม่ ทำให้ยกเอาเหมือนยกขนนกจากกะทะไม้ เป็นแต่ไม่คิดถึง ไม่ทำในใจถึง ไม่พิจารณาถึง กลีณนั้นเสีย เท่านั้น และเมื่อไม่คิดถึง ไม่ทำในใจถึง ไม่พิจารณาถึง (กลีณนั้น) ทำในใจแต่โอกาสที่กลีณรูปแผ่ไป ทำเดียวว่า 'อากาศ อากาศ-อากาศ อากาศ' ดังนี้ ชื่อว่าเพิกกลีณ ฯ ข้างกลีณแล้ว เมื่อถูกเพิก ก็ไม่ใช่ หลุดขึ้น มิใช่กระจัดกระจายไป เป็นแต่อาศัยความไม่ทำในใจถึงกลีณรูปนี้ และทำในใจแต่ว่า 'อากาศ อากาศ- อากาศ อากาศ' ก็ได้ชื่อว่า ถูกเพิกแล้วเท่านั้น ฯ กลีณคุณวิมภาสณิมิต (นิมิตคืออากาศตรงที่ กลีณรูปเพิกไป) ก็ปรากฏขึ้น ฯ คำว่า กลีณคุณวิมภาส (อากาศตรงที่กลีณรูปเพิกไป) ก็ดี คำว่า กลีณอนุโลภาส (โอกาสเท่าที่กลีณแผ่ไป) ก็ดี คำว่า กลีณวิวิตโตภาส (โอกาสที่ว่างจากกลีณรูป) ก็ดี ทั้งหมดนี้ก็อันเดียวกันนั่นเอง ฯ พระโยคาวจรนั้น นึกห่วงเอากลิณคุณวิมภาสณิมิตนั้นแล้ว ๆ เล่า ๆ ว่า 'อากาศ อากาศ - อากาศ อากาศ' ทำไปจนเป็นนิมิตที่นึกเอามาได้ (ตักกาทะ) ตรึกเอามาได้ (วิตักกาทะ) ฯ เมื่อเธอนึกห่วง (นิมิตนั้น) แล้ว ๆ เล่า ๆ ทำไปจนเป็นนิมิตที่นึกเอามาได้ตรึกเอามาได้ อย่างนั้นอยู่ นิเวธทั้งหลายก็รำบ สติตั้งมั่น จิตเป็นสมาธิขึ้นอุปจาร ฯ เธอส่องเสพเจริญทำให้มาก ซึ่งนิมิตนั้นให้บ่อยเข้า ๆ ฯ เมื่อเธอส่องเสพ เจริญ ทำให้มากบ่อยเข้า ๆ อย่างนั้นอยู่ อากาศาณูายตนะ จิตย่อมแนบแน่นในอากาศ ดุจดั่งรูปาวจรจิตแนบแน่นในกลีณสีปฐวิกลีณเป็นต้น ฉะนั้น ฯ ก็เมื่อนั้น อากาศาณูายตนะฌานนี้ ชวนะ ๓ หรือ ๔ ดวงในส่วนเบื้องต้น ยังเป็นกามาวจรสัมปยุตด้วยอุเบกขา-
 เวทนาอยู่ ฯ ชวนะดวงที่ ๔ หรือที่ ๕ จึงเป็นอรูปาวจร ฯ

อนึ่ง แม่อุปมา (อื่นอีก) มีอุปมาด้วยสุนัขที่ถูกสุกร (ป่า) ขวิด และคนกลัวผีเป็นต้น ก็ควร (นำมา) กล่าว ในความข้อนี้ได้ ฯ

สุกรวาทิตสุนัขปีศาจรู้รักษาทิกาปี เจตถ อุปมา วตตพพา ฯ

พระโยคาวจรนั้น **หน่าย**จากกสิณรูปอันเป็นอารมณ์ของจตุตถฌานนั้นอย่างนี้แล้ว เป็นผู้ใคร่จะหลีกหนีไป จึงบำเพ็ญความเป็นวิไล ด้วยอาการ ๕ ได้แล้ว ออกจากรูปาวจรจตุตถฌาน**อันคล่องแคล่ว**แล้ว เห็นโทษ ในฌานนั้นว่า "ฌานนี้ทำ (กสิณ) รูปที่เรา**หน่ายแล้ว**ให้เป็นอารมณ์" บ้าง ว่า "ฌานนี้มีข้าศึกคือโสมนัส อยู่ใกล้" บ้าง ว่า"ฌานนี้**หยาบกว่า**สันตวิโมกข์ (วิโมกข์อันละเอียด คืออรูปฌาน)" บ้าง ฯ

เฮอร์ โส ตสฺมา จตุตถฌานสฺส อารมมณฺฐตา กสิณรูปา **นิพพิชฺช** ปกฺกมิตฺตกาโม ปณฺจหาการเหติ จิณฺณวาสี หุตฺวา **ปคฺคณ**รูปาวจรจตุตถฌานโต วุจฺจาย ตสฺมี ฌาเน อิทํ มยา **นิพพินฺน** รูปमारมณํ กรโธตีติ จ อาสन्नโสมนสฺสปจฺจตฺถิกินฺติ จ สนนตวิโมกฺขโต **โอฟาริกินฺติ** จ อาทินนํ ปสฺสตีติ ฯ

ก็ความมีองค์หยาบ หามีในอรุปานนั้นไม่ ๑ เพราะแม้อรุปานทั้งหลาย ก็มีองค์สอง **ดูจุ**ปาวจรจตุตถ-
ณานันซึ่งมีองค์สอง**นั่นเอง**แล (คืออุเบกขา กับ เอกัคคตา) ๑

องค์ฟ้าริกตา ปเนตถ นตถิ ๑ **ยเถว** เหน้ ทวงคิก **เอว** **อรุปานี**ปิตี ๑

พระโยคาวจรนั้น ครั้นเห็นโทษในรูปาวจรจตุตถณานันอย่างนี้แล้ว **ตัดความไยดี** (ในณานัน) เสีย
ทำในใจซึ่งอากาสนัญญาตนะ **โดย (ว่า) เป็นธรรมละเอียด** แผล่กลืนไปจนตลอดเขตจักรวาล หรือตลอด
ที่เท่าที่ต้องการ ทำในใจซึ่งโอกาสที่กลืนรูปนั้นแผ่ไปถึงว่า 'อากาศ อากาศ - อากาศ อากาศ' หรือว่า
'อนนโต อากาศ-อากาศเป็นอนันตะ' ดังนี้ไป ย่อมเพิกกลืนได้

โส ตตถ เอว อาทินว ทิสวา **นิยนต์** **ปริยาทาย** อากาสนัญญาตน **สนโต** มนสิกริตวา
จกกวาฬปริยนต์ วา ยตตกั วา อิจจติ ตตตกั กลืน ปตถริตวา **เตน** **พญูจฺจาส** อากาสติ วา
อนนโต อากาสติ วา มนสิกรโธ **อุคฺขานฺนติ**

ก็แลเมื่อเพิก หาใช้ **ม้วนเอาเหมือน**ม้วน **เลื้อย**ลำแพนไม่ หาใช้ **ยกเอาเหมือน**ยกขนหมจากกะทะไม่ เป็นแต่
ไม่คิดถึง ไม่ทำในใจถึง ไม่พิจารณาถึง กลืนนั้นเสีย **เท่านั้น**

กลืน อุกุณาณโต หิ เนว **กิลมขั วีย สัเวลเลติ** น กปาลโต ปูว **วีย อุตฺตรติ เกวลั** ปน ตั
เนว อวชฺชติ น มนสิโกโรติ น ปจฺจเวกฺขติ

และเมื่อไม่คิดถึง ไม่ทำในใจถึง ไม่พิจารณาถึง (กลืนนั้น) ทำในใจแต่โอกาสที่กลืนรูปแผ่ไป **ทำเดี่ยวว่า**
'อากาศ อากาโส-อากาศ อากาส' ดังนี้ **ชื่อว่า**เพิกกลืน ฯ

อนาวชฺเชนโต อมนสิโกโรโต อปจฺจเวกฺขนโต จ **อณฺณตฺตฤ** เตน ญฺเฐกาสํ อากาโส อากาโสติ
มนสิโกโรโต กลืน อุกุณาณติ **นาม** ฯ

ข้างกลืนแล้ว เมื่อถูกเพิก ก็ไม่ใช่หลุดขึ้น มีใช้กระจัดกระจายไป เป็นแต่อาศัยความไม่ทำใจถึงกลืนรูป
นี้ และทำในใจแต่ว่า 'อาภาโส อาภาโส- อาภาศ อาภาศ' ก็ได้ชื่อว่า ถูกเพิกแล้วเท่านั้น ๑

กลืนมปี อุดฺดามฺมานํ เหว อุพฺพญฺญติ วิวญฺญติ เกวลํ อิมสฺส อมนสิการณฺจ อาภาโส อาภาโสติ
มนสิการณฺจ ปฏิจฺจ อุดฺดามฺมานํ นาม โหติ ๑

กลืนอุดฺดามฺมาภากสนิมิต (นิมิตคืออากาศตรงที่กลืนรูปเพิกไป) ก็ปรากฏขึ้น ๑ คำว่า กลืนอุดฺดามฺมาภาก
(อากาศตรงที่กลืนรูปเพิกไป) ก็ดี คำว่า กลืนพฺพญฺญากาส (โอกาสเท่าที่กลืนแพ้ไป) ก็ดี คำว่า กลืน-
วิวิตฺเตากาส (โอกาสที่ว่างจากกลืนรูป) ก็ดี ทั้งหมดนี้ก็อันเดียวกันนั่นเอง ๑

กลืนอุดฺดามฺมาภากสมตฺตํ ปณฺญายติ ๑ กลืนอุดฺดามฺมาภากสนติ วา กลืนพฺพญฺญากาสติ วา กลืนวิวิตฺเต-
ากสนติ วา สพฺพเมตํ เอกเมว ๑

พระโยคาวจรนั้น นึกห่วงเอาภิกษุคณาภิมาภาสนิมิตนั้นแล้ว ๆ เล่า ๆ ว่า 'อากาโส อากาโส - อากาส อากาส' ทำไปจนเป็นนิมิตที่นึกเอามาได้ (ตักกาทะ) ตรึกเอามาได้ (วิตักกาทะ) ฯ

โส ตํ ภิกษุคณาภิมาภาสนิมิตตํ อากาโส อากาโสติ ปุณฺณปุณฺณ อวชฺชติ ตกฺกาหตํ วิตกฺกาหตํ กโรติ ฯ

เมื่อเธอนึกห่วง (นิมิตนั้น) แล้ว ๆ เล่า ๆ ทำไปจนเป็นนิมิตที่นึกเอามาได้ตรึกเอามาได้อย่างนั้นอยู่นิर्वรณทั้งหลายก็รำบ สติตั้งมั่น จิตเป็นสมาธิขึ้นอุปจาร ฯ

ตสฺสเสว ปุณฺณปุณฺณ อวชฺชโต ตกฺกาหตํ วิตกฺกาหตํ กโรโต นีวรณานิ วิขมฺภนฺติ สติ สนฺติภูตฺติ อุปจาเรน จิตฺตํ สมาริยติ ฯ

เธอส่องแสงเจริญทำให้มากซึ่งนิมิตนั้นให้บ่อยเข้า ๆ ๑ เมื่อเธอส่องแสง เจริญ ทำให้มากบ่อยเข้า ๆ อย่างนั้นอยู่ อากาสนัญจายตนจิตย่อมแนบแน่นในอากาศ ดุจดังรูปาวจรจิตแนบแน่นในกสิณมีปฏิภาณเป็นต้น จะนั้น ๑

โส ตํ นิมิตตํ ปุณฺณปุณฺ อาสวติ ภาเวติ พหุลีโรติ ๑ ตสฺสวํ ปุณฺณปุณฺ อวชฺชโต มนสิโรโต ปฏิภาณปฏิภาณํ รูปาวจรจิตตํ วีย อากาเส อากาสนัญจายตนจิตตํ อเปติ ๑

ก็เมื่อในอากาสนัญจายตนธรรมนี้ ขณะ ๓ หรือ ๔ ดวงในส่วนเบื้องต้น ยังเป็นกามาวจรสัมปยุตด้วยอุเบกขาเวทนาอยู่ ๑ ขณะดวงที่ ๔ หรือที่ ๕ จึงเป็นอรูปราวจร ๑

อิธปิ ทิ ปริมภาเค ตีณิ จตตาริ วา ชวานนิ กามาวจรานิ อุเบกขาเวทนาสมปยุตตานเว โหนติ ๑ จตตุถํ ปณฺณมํ วา อรูปาวจรํ ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ข้อว่า นานตตสณฺณํ อมนสิการา (เพราะไม่ทำในใจถึงนานตตสณฺณํ) มีอรรถาธิบายว่า (คำว่า นานตตสณฺณํ) คือ ซึ่งสัญญาทั้งหลายอันเป็นไปในโคจร (คืออารมณ์) อันเป็นต่างกัน ๆ หรือซึ่งสัญญาทั้งหลายอันมีสภาวะต่าง ๆ กัน ๆ ก็เพราะสัญญาเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสจำแนกไว้ในวิภังคอย่างนี้ว่า "ในสัญญาเหล่านั้น นานตตสณฺณํ เป็นไฉน ? สัญญา คือความจำได้หมายรู้แห่งพระโยคาวจร ผู้ประกอบไปด้วยมโนธาตุ หรือพร้อมไปด้วยมโนวิญญาณธาตุ แต่ไม่ได้เข้าสมาบัติ สัญญาเหล่านั้นเรียกว่า นานตตสณฺณํ" ดังนี้ สัญญาอันประสงค์เอาในที่นี้ จึงเป็นสัญญาที่สังเคราะห์อยู่ด้วยมโนธาตุหรือมโนวิญญาณธาตุ แห่งพระโยคาวจรผู้ไม่ได้เข้าสมาบัติ ย่อมเป็นไปในโคจร (คืออารมณ์) อันเป็นต่าง ๆ คือมีสภาวะต่าง ๆ อันแตกต่างกันเป็นหลายอย่างมีรูปเสียงเป็นต้น อนึ่ง เพราะแม้สัญญาทั้ง ๔๔ อย่างนี้ คือ สัญญาเป็นกามาวจรกุศล ๘ สัญญาเป็นอกุศล ๑๒ สัญญาเป็นกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ สัญญาเป็นอกุศลวิบาก ๒ สัญญาเป็นกามาวจรกิริยา ๑๑ เหล่านี้เป็นต่าง ๆ กัน คือ มีสภาวะต่างกัน ไม่เหมือนกันและกัน เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่า นานตตสณฺณํ ฯ (ความในข้อ นานตตสณฺณํ อมนสิการา นี้ว่า) เพราะไม่ทำในใจ คือ ไม่นึกห่วงเหนียวเหนียวแลถึงนานตตสณฺณํเหล่านั้น โดยประการทั้งปวง ฯ มีคำอธิบายว่า เพราะเหตุที่พระโยคาวจรไม่นึกถึง ไม่ใส่ใจ ไม่พิจารณาถึงซึ่งนานตตสณฺณํเหล่านั้นเสีย ฯ อนึ่ง บัณฑิตพึงทราบว่ เพราะเหตุที่ในสัญญา ๓ นั้น รูปสัญญา และปฏิสสัญญาขันธ์ ย่อมไม่มีเมื่อนาฬที่เกิดด้วยมานนี้ทีเดียว จะกล่าวไปถึงกาลที่เข้าถึงมานนี้อยู่ในนาฬนั้นเล่า เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสความไม่มีทีเดียวแห่งสัญญาเหล่านั้น ทั้งสองฝ่าย ด้วยคำว่า 'เพราะก้าวล่วง (และว่า) เพราะตกไป' ฯ ส่วนในนานตตสณฺณํ เพราะเหตุที่สัญญา ๒๗ คือ สัญญาเป็นกามาวจรกุศล ๘ สัญญาเป็นกิริยา ๙ สัญญาเป็นอกุศล ๑๐ เหล่านี้ ยังมีอยู่ในนาฬที่เกิดด้วยมานนี้ เพราะฉะนั้น พึงทราบว่าตรัส (ใช้คำ) ว่า 'เพราะไม่ทำในใจถึงนานตตสณฺณํเหล่านั้น' ฯ แท้จริง แม้ในนาฬนั้น พระโยคาวจรเมื่อจะเข้าถึงมานนี้อยู่ ก็เข้าถึงอยู่ได้เพราะไม่ทำในใจถึงนานตตสณฺณํเหล่านั้นนั่นเอง ฯ ด้วยเมื่อยังทำในใจถึงนานตตสณฺณํเหล่านั้นอยู่ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ยังไม่เข้ามานแล ฯ

แต่ (ว่า) โดยสังเขป พึงทราบว่า ในปาฐะเหล่านั้น ด้วยปาฐะว่า 'รูปสณฺณํ สมตักกมา - เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาทั้งหลาย' นี้ เป็นอันตรัสการละรูปาวจรธรรมทั้งหมด ด้วยปาฐะว่า 'ปฏิสสณฺณํ อตถกมา นานตตสณฺณํ อมนสิการา - เพราะตกไปแห่งปฏิสสัญญาทั้งหลาย เพราะไม่ทำในใจถึงนานตตสณฺณํทั้งหลาย' นี้ ตรัสการละและการไม่ทำในใจซึ่งจิตและเจตสิกอันเป็นกามาวจรทั้งสิ้น ฯ

๑ นานตตสณฺณํ อมนสิการาติ นานตเต วา โคจเร ปวตฺตํ สณฺณํ นานตฺตํ วา
 สณฺณํ ๑ ยสฺมา ทิ เอตา ตตฺถ กตฺมา นานตตสณฺญาโย ยา อสฺมาปฺนฺสฺส มโนธาตฺสมฺภิสฺส
 วา มโนวิญญานธาตฺสมฺภิสฺส วา สณฺญา สณฺขานฺนา สณฺขานิตตฺตํ อิมํ วุจฺจนฺติ นานตต-
 สณฺญาโยติ เอวํ วิภังเก วิภังคิตฺวา วุตฺตา อธิ อธิปฺเปตา อสฺมาปฺนฺสฺส มโนธาตฺมโนวิญญาน-
 ธาตฺสํคหิตา สณฺญา รูปสทฺทาทิเณ เท นานตเต นานาสภาเว โคจเร ปวตฺตนฺติ ยสฺมา เจตา อภฺญู
 กามาวจรกฺขสสณฺญา ทฺวาทสากฺขสสณฺญา เอกาทส กามาวจรกฺขสสณฺญา เทว อภฺญู-
 วิปากสณฺญา เอกาทส กามาวจรกิริยสณฺญาติ เอวํ จตฺตจตฺตาสีสมฺปิ สณฺญา นานตฺตา นานาสภาวา
 อญฺญมญฺญํ อสทิสํ ตสฺมา นานตตสณฺญาติ วุตฺตา ๑ ตาสํ สพฺพโส นานตตสณฺณํ อมนสิการา
 อนาวชฺชนา อสมนฺนาหารา อปฺจเวกฺขณํ ๑ ยสฺมา ตา นาวชฺชติ น มนสิโกโรติ น ปจเวกฺขติ
 ตสฺมาติ วุตฺตํ โหติ ๑ ยสฺมา เจตถ ปุริมา รูปสณฺญา ปฏฺิขสณฺญา จ อิมินา ฌาเนน นิพฺพตฺเต
 ภเวปิ น วิชฺชนฺติ ปเคว ตสฺมี ภเว อิมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรณฺกาลे ตสฺมา ตาสํ สมตฺติกฺมา
 อตฺถงฺกมาติ เทวธาปิ อภาโวเยว วุตฺโต ๑ นานตตสณฺญาสุ ปน ยสฺมา อภฺญู กามาวจรกฺขสสณฺญา
 นว กิริยสณฺญา ทสากฺขสสณฺญาติ อิมํ สตฺตวิสฺสติ สณฺญา อิมินา ฌาเนน นิพฺพตฺเต ภเว วิชฺชนฺติ
 ตสฺมา ตาสํ อมนสิการาติ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ๑ ตตฺตราปิ ทิ อิมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรนฺโต ตาสํ
 อมนสิการาเยว อุปสมฺปชฺช วิหรติ ๑ ตา ปน มนสิโกโรนฺโต อสฺมาปฺนฺโน โหตีติ ๑

สงฺเขปโต เจตถ รูปสณฺณํ สมตฺติกฺมาติ อิมินา สพฺพฐปาวจรธมฺมานํ ปหานํ วุตฺตํ
 ปฏฺิขสณฺณํ อตฺถงฺกมา นานตตสณฺณํ อมนสิการาติ อิมินา สพฺเพสํ กามาวจรจิตฺตเจตฺตสิกานํ
 ปหานญจ อมนสิกาโร จ วุตฺโตติ เวทิตพฺโพ ๑

ชื่อว่า นานตตสญญานํ อมณสิการา (เพราะไม่ทำในใจถึงนันทตสญญานํ) มีอรรถาธิบายว่า (คำว่า นานตตสญญานํ) คือ **ซึ่งสัญญาทั้งหลาย**อันเป็นไปในโคจร (คืออารมณ์) **อันเป็นต่างกัน ๆ** หรือ **ซึ่งสัญญาทั้งหลายอันมีสภาวะต่าง ๆ กัน ๆ** ๑

นานตตสญญานํ อมณสิการาติ **นานตเต** วา โจรเร ปวตตานํ **สญญานํ** **นานตตานํ** วา **สญญานํ** ๑

ก็ **เพราะ** สัญญาเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสจำแนกไว้ในวิภังคอย่างนี้ว่า "ในสัญญาเหล่านั้น นันทตสญญานํ เป็นไฉน ? สัญญา คือความจำได้หมายรู้แห่งพระโยคาวจร **ผู้ประกอบไปด้วยมโนธาตุ** หรือ**พร้อมไปด้วยมโนวิญญาณธาตุ** แต่**ไม่ได้เข้าสมาบัติ** สัญญาเหล่านี้เรียกว่า นันทตสญญานํ" ดังนี้

ยสฺมา ทิ เอตา ตตฺถ กตฺมา นานตตสญฺญาโย ยา **อสมปหานนสฺส** **มโนธาตุสมมุติสฺส** วา **มโนวิญญาณธาตุสมมุติสฺส** วา สญฺญา สญฺขานนา สญฺขานิตตตฺตํ อิมา วุจฺจุนฺติ นานตตสญฺญาโยติ เอวํ วิภงฺเก วิชิตฺวา วุตฺตา

สัญญาอันประสงค์เอาไว้ที่นี่ จึงเป็นสัญญาที่สังเคราะห์อยู่ด้วยมโนธาตุหรือมโนวิญญาณธาตุ แห่งพระโยคาวจรผู้ไม่ได้เข้าสมบัติ **ย่อมเป็นไปได้ในโคจร** (คืออารมณ์) อันเป็นต่าง ๆ คือมีสภาวะต่าง ๆ อันแตกต่างกันเป็นหลายอย่างมีรูปเสียงเป็นต้น

อิธ อธิปเปตา อสมาปณฺณสฺส **มโนธาตุมโนวิญญาณธาตุสังคหิตา** สัญญา รูปสทฺทาทิเภาเท นานตฺเต นานาสภาเว โคจเร **ปวตฺตุนฺติ**

อนึ่ง **เพราะ**แม่สัญญาทั้ง ๔๔ อย่างนี้ **คือ** สัญญาเป็นกามาวจรกุศล ๘ สัญญาเป็นอกุศล ๑๒ สัญญาเป็นกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ สัญญาเป็นอกุศลวิบาก ๒ สัญญาเป็นกามาวจรกิริยา ๑๑ เหล่านี้เป็นต่าง ๆ **กัน คือมีสภาวะต่างกัน** ไม่เหมือนกันและกัน **เพราะเหตุนี้** จึงเรียกว่า นานัตตสัญญา ฯ

ยสฺมา เจตา อภฺญฺส กามาวจรกุศลสฺสสัญญา ทฺวาทสากุสลสฺสสัญญา เอกาทส กามาวจรกุศลวิปากสฺสสัญญา เทว อกุสลวิปากสฺสสัญญา เอกาทส กามาวจรกิริยสฺสญา**ติ** เอวํ จตฺตจตฺตาลีสิมฺปิ สฺสญา **นานตฺตา นานาสภาวา** อญฺญมญฺญํ อสทิสํ **ตสฺมา** นานตฺตสฺสญาติ วุตฺตา ฯ

(ความในข้อ นานตตสญญา อมณสิการา นี้ว่า) เพราะไม่ทำในใจ คือไม่นึกหวังเหนียวเหนียวแลถึง นานตตสญญาเหล่านั้น โดยประการทั้งปวง ฯ มีคำอธิบายว่า **เพราะเหตุที่**พระโยคาวจรไม่นึกถึง ไม่ใส่ใจ ไม่พิจารณาถึง ซึ่งนานตตสญญาเหล่านั้นเสีย ฯ

ตาล สัพพโส นานตตสญญา อมณสิการา อนาชชนา อสมนุหฬารอ อปจจเวกขณา ฯ **ยสฺมา** ตา
นาชชติ น มนสิโรติ น ปจจเวกขติ **ตสฺมา**ติ วุตฺตํ โหติ ฯ

เปิด อิติ (ตาบอด) อภาโวเยว วุตฺโต

อนึ่ง **บันทึกพึงทราบ**ว่า **เพราะเหตุที่**ในสัญญา ๓ นั้น รูปสัญญาและปฏิขสัญญาข้างต้น **ย่อมไม่มี**
แม้ในภพที่เกิดด้วยฉานนี้ทีเดียว **จะกล่าว**ไยถึงกาลที่เข้าถึงฉานนี้อยู่ในภพนั้นแล้ว **เพราะฉะนั้น** พระผู้มี-
พระภาคเจ้าจึงตรัส**ความไม่มี**ทีเดียวแห่งสัญญาเหล่านั้น **ทั้งสองฝ่าย**ด้วยคำว่า 'เพราะกำลวง (และว่า)
เพราะตกไป' ฯ

ยสฺมา เจตถ ปุริมา รูปสญญา ปฏิขสญญา จ อิมินา ฌาเนน **นิพพุตเต** ภเวปี **น** วิชฺชนนฺติ
ปเคว ตสฺมี ภเว อิมํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหรณกาเล **ตสฺมา** ตาลํ สมตติกฺกมา อตฺถงฺคมาติ **เทวธาปี**
อภาโวเยว วุตฺโต ฯ

ส่วนในนันทตสัญญา **เพราะเหตุที่**สัญญา ๒๗ คือ สัญญาเป็นกามาวจรกุศล ๘ สัญญาเป็นกิริยา ๙ สัญญาเป็นอกุศล ๑๐ เหล่านี้ **ยังมีอยู่**ในภพที่เกิด ด้วยฉานนี้ **เพราะฉะนั้น** พึงทราบวาทรัส (ใช้คำ) ว่า 'เพราะไม่ทำในใจถึงนันทตสัญญาเหล่านั้น' ฯ

นันทตสัญญาสุ ปน **ยสฺมา** อฏฐุ กามาวจรกุศลสัญญา นว กิริยสัญญา ทสากุศลสัญญา **ติ** อิมาสตฺวีสติ สัญญา อิมินา ฉาเนน นิพพุตเต ภเว **วิชฺชนฺติ ตสฺมา** ตาสํ อมนสิการาติ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

แท้จริง แม้ในภพนั้น พระโยคาวจรเมื่อจะเข้าถึงฉานนี้อยู่ ก็เข้าถึงอยู่ได้เพราะไม่ทำในใจถึงนันทตสัญญาเหล่านั้นนั่นเอง ฯ ด้วยเมื่อยังทำในใจถึงนันทตสัญญาเหล่านั้นอยู่ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ยังไม่เข้าฉานแล ฯ

ตตฺราปี หิ อิมํ ฉานํ อุปสมฺปชฺช วิหรนฺโต ตาสํ อมนสิการาเยว **อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ** ฯ ตา ปน มนสิกาโรนฺโต **อสมาปนฺโน โหตีติ** ฯ

แต่ (ว่า) โดยสังเขป **พึงทราบ**ว่า ในปาฐะเหล่านั้น ด้วยปาฐะว่า 'รูปสณฺณํ สมติกฺกมา - เพราะ
กล่าวถึงรูปสณฺณทั้งหลาย' นี้ **เป็นอันตรัสการ**ละรูปาวจรธรรมทั้งหมด

สังเขปโต เจตถ รูปสณฺณํ สมติกฺกมาติ อิมินา สัพพรูปาวจรธมฺมานํ **ปหานํ วุตฺตํ**

ด้วยปาฐะว่า 'ปฐฺมิสสณฺณํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสณฺณํ อมนสิการา - เพราะตกไปแห่งปฐฺมิสสณฺญา
ทั้งหลาย เพราะไม่ทำในใจถึงนานตฺตสณฺญาทั้งหลาย' นี้ **ตรัสการ**ละและการไม่ทำในใจซึ่งจิตและเจตสิก
อันเป็นกามาวจรทั้งสิ้น ฯ

ปฐฺมิสสณฺณํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสณฺณํ อมนสิการาติ อิมินา สัพเพสํ กามาวจรจิตฺตเจตสิกานํ
ปหานญจ อมนสิกาโร จ **วุตฺโต**ติ เวทิตพฺโพ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นนคร

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนพระโยคาวจรผู้ใคร่จะเจริญอากิญจัญญายตนะ พึงเป็นผู้ประพจน์วิภาษะ ใน วิทยญาณัญจายตนสมาบัติโดยอาการ ๕ แล้ว เห็นโทษในวิทยญาณัญจายตนะ ว่า "สมาบัตินี้มีข้าศึก คืออากาศัญจายตนะอยู่ใกล้ และไม่ละเอียดยังอากิญจัญญายตนะ" ดังนี้แล้ว ตัดความพอใจ ในวิทยญาณัญจายตนะนั้นเสีย ใส่ใจถึงอากิญจัญญายตนะ โดยว่าเป็นธรรมละเอียดยแล้ว ทำใจถึงความไม่มี ความเปล่าว่าง อาการที่ว่างเปล่าไปแห่งความรู้สึกในอากาศัญจายตนะ ที่เป็นอารมณ์ แห่งวิทยญาณัญจายตนะนั้นนั่นแหละ ฯ ถามว่า พึงทำใจอย่างไร ? ฯ เฉลยว่า อย่าใส่ใจถึงความรู้สึก อันนั้นนึกห่วงทำใจกำหนดใจอยู่แต่ว่า 'นตฺถิ นตฺถิ' หรือว่า 'สุญฺญํ สุญฺญํ' หรือว่า 'วิเวคํ วิเวคํ' ดังนี้แล้ว ๆ เล่า ๆ ทำจนเป็นตักกาทะวัตตักกาทะ ฯ เมื่อเธอยังจิตให้ท่องไปในนิมิตนั้นเนื่อง ๆ อย่างนั้น นีรวรรณทั้งหลายจะระบับ สติจะตั้งมั่น จิตจะเป็นสมาธิขั้นอุปจาร ฯ เธอต้องเสพเจริญกระทำให้มากซึ่งนิมิต นั้นเนื่อง ๆ ไป ฯ เมื่อเธอทำไปอย่างนั้น อากิญจัญญายตนะจิตย่อมจะแนบแน่น อยู่ในความเปล่าความว่าง หรือความไม่มีแห่งมหัคคตวิญญาน ที่แผ่เป็นไปอยู่ทั่วอากาศ (นิมิต) นั้นนั่นแหละ ดังวิทยญาณัญจายตนะ แนบแน่นอยู่ในมหัคคตวิญญานที่แผ่อยู่ที่อากาศ (นิมิต) จะนั้น ฯ ส่วนนัยแห่งอัปปนา แม้นในอากิญจัญญายตนะนี้ บัณฑิตก็พึงทราบ ตามนัยที่กล่าวแล้วเถิด ฯ แต่เป็นความแปลกกัน ฯ คือ เมื่ออัปปนาจิตนั้นเกิดขึ้นแล้ว ภิกษุเห็นความรู้สึกที่เป็นไปอยู่ในอากาศด้วยนัยน์ตาวิญญานัญจายตนะก่อนแล้ว ครั้นความรู้สึกนั้นหายไป เพราะมนสิการด้วยปริกรรมว่า 'ไม่มี ไม่มี' เป็นต้น เสียแล้ว ก็เห็นแต่ความไม่มี กล่าวคือความปราศไปแห่งความรู้สึกนั้นอยู่เท่านั้นเอง เปรียบเหมือนบุรุษเห็น ภิกษุสงฆ์ผู้ประชุมกันด้วยกรณียะลงอย่างอยู่ในสถานที่ประชุมมีโรงกลม เป็นต้นแล้วไปไหน ๆ เสีย ต่อเมื่อเสร็จกิจประชุม ภิกษุทั้งหลายลุกเลิกไปแล้ว จึงมายืนที่ประตูมองดูสถานที่นั้นอีก ก็เห็นแต่ความเปล่าเท่านั้น เห็นแต่ความว่างเท่านั้น ความคิดทำนองนี้ย่อมไม่มีแก่เขาว่า "ตายจริง ภิกษุ ตั้งเท่านั้น มรณภาพ หรือว่า ต่างองค์ต่างไป" โดยที่แท้เขาเห็นแต่ความไม่มี โดยอาการว่า ที่นี้ว่างเปล่า เท่านั้น จะนั้น ฯ

๑ อากิญจัญญายตนัง ภาเวตูกาเมเน ปน ปณฺจหาการเหที วิญญานญายตนสมาปตติยํ
 จินฺณวลีภาเวน อาสหนฺนอากาศานญายตนปจฺจตฺติกา อयํ สมาปตติ โน จ อากิญจัญญายตนมฺวิ
 สนฺตาทิ วิญญานญายตเน อาทึนํ ทิสฺวา ตตฺถ นียนฺตี ปริยาทาย อากิญจัญญายตนํ สนฺตโต
 มนสิกริตฺวา ตสฺสเว วิญญานญ-ายตนารมฺมณฺฏตสฺส อากาสานญายตนวิญญานสฺส อภาโว
 สฺสญฺจตา วิวิตฺตากาโร มนสิกาตพฺโพ ฯ กถํ ฯ ตํ วิญญานํ อมนสิกริตฺวา นตฺถิ นตฺถีติ วา
 สฺสญฺญํ สฺสญฺญนฺติ วา วิวิตตํ วิวิตตนฺติ วา ปฺนปฺปนํ อวชฺชิตพฺพํ มนสิกาตพฺพํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
 ตกฺกาหตํ วิตกฺกาหตํ กาทพฺพํ ฯ ตสฺสเว ตสฺมี นิมิตฺเต จิตฺตํ จาเรณฺตสฺส นีวรณานิ วิกฺขมฺภนฺติ
 สติ สนฺติภูตฺติ อฺปจาเรณ จิตฺตํ สมายิยตี ฯ โส ตํ นิมิตฺตํ ปฺนปฺปนํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรตี ฯ
 ตสฺสเว กโรตี อากาสพฺพญฺญ มหคฺคตวิญญาเณ วิญญานญายตนมฺวิ ตสฺสเว อากาสํ ฝริตฺวา
 ปวตตสฺส มหคฺคตวิญญาณสฺส สฺสญฺญวิวิตตนตฺติภาเว อากิญจัญญายตนจิตฺตํ อปฺเปติ ฯ เอตฺถาปิ จ
 อปฺปนาณโย วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ อयํ ปน วิสฺโส ฯ ตสฺมี หิ อปฺปนาจิตฺเต อฺปฺปนเน โส
 ภิกฺขุ ยถา นาม ปุริโส มณฺฑลมาลาทีสุ เกณจิเทว กรณียเนน สนฺนิปตฺตํ ภิกฺขุสงฺฆํ ทิสฺวา กตฺถจิ
 คนฺตฺวา สนฺนิปตฺกิจฺจาวสาเนว อฏฺฐาย ปกฺกนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส อากนฺตฺวา ทฺวาเร ฐิตฺวา ปฺน ตํ ฐานํ
 โอโลเกนฺโต สฺสญฺญเมว ปสฺสตี วิวิตตเมว ปสฺสตี นาสฺส เอวํ โหติ เอตฺตกา นาม ภิกฺขุ กาลกตา
 วา ทิสฺวาปกฺกนฺตา วาติ อถปิ สฺสญฺญมิตํ วิวิตตนฺติ นตฺถิภาวเมว ปสฺสตี เอวเมว ปุพฺเพ อากาเส
 ปวตฺตติยํ วิญญานํ วิญญานญายตนชฺฌมานจกฺขุณา ปสฺสนฺโต วิหริตฺวา นตฺถิ นตฺถีติอาทึนา
 ปริกมฺมมนสิกาเรณ อนฺตรหิตเ ตสฺมี วิญญาเณ ตสฺส อปคมสงฺขาตํ อภาวเมว ปสฺสนฺโต วิหริตี ฯ

ส่วนพระโยคาวจร ผู้ใคร่จะเจริญอาภิกขุญญาตนะ พึงเป็นผู้ประพจน์วิสัฎฐะ ในวิญญาณญายตนสมาบัติโดยอาการ ๕ แล้ว เห็นโทษในวิญญาณญายตนะ ว่า "สมาบัตินี้มีข้าศึกคือ อากาสาณญายตนะอยู่ใกล้ และไม่ละเอียดถึงอาภิกขุญญาตนะ" ดังนี้แล้ว

อาภิกขุญญาตนํ ภเวตูกาเมเน ปน ปณฺจหาการเหติ วิญญาณญายตน-
สมาปัตตํ จิตฺตทวิภาเวน อสฺสเนอากาสาณญายตนปจฺจตฺถิกา อโย สมฺมาปัตติ โน จ
อาภิกขุญญาตนํมีว สมนฺตาติ วิญญาณญายตนเน อาทิโน ทิสฺวา

ตัดความพอใจในวิญญาณญายตนะนั้นเสีย ใส่ใจถึงอาภิกขุญญาตนะ โดยว่าเป็นธรรมละเอียดแล้ว
ทำในใจถึงความไม่มี ความเปล่าว่าง อาการที่ว่างเปล่าไปแห่งความรู้สึกในอากาสาณญายตนะ ที่เป็น
อารมณ์แห่งวิญญาณญายตนะนั้นนั้นแหละ ฯ

ตตฺถ นินฺนตี ปริยาทาย อาภิกขุญญาตนํ สมนฺโต มนสิกริตฺวา ตสฺสเวิ วิญญาณญ-
ายตนารมณณฺฏตฺส อากาสาณญายตนวิญญาณสฺส อภาโว สฺสญฺจตา วิวิตฺตากาโร
มนสิกาตพฺโพ ฯ

ถามว่า พึงทำในใจอย่างไร ? ๑ เฉลยว่า อย่าใส่ใจถึงความรู้สึกอันนั้นนี้ภพหนึ่งทำในใจกำหนดใจอยู่แต่ว่า 'นตฺถิ นตฺถิ' หรือว่า 'สฺยญฺ สฺยญฺ' หรือว่า 'วิวิตตํ วิวิตตํ' ดังนี้แล้ว ๆ เล่า ๆ ทำจนเป็นตักกาทะวัตตักกาทะ ๑

กถํ ๑ ตํ วิญญานํ อมนลิกิริตฺวา นตฺถิ นตฺถิ ตี วา สฺยญฺ สฺยญฺ นตฺถิ วา วิวิตตํ วิวิตตํ นตฺถิ วา ปุณฺณปุณฺณ อวชฺชิตพฺพํ มนลิกาตพฺพํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ตกฺกาหตํ วิตกฺกาหตํ กาทพฺพํ ๑

เมื่อเธอยังจิตให้ท่องเที่ยวไปในนิมิตนั้นเนื่อง ๆ อย่างนั้น นีรวรรณทั้งหลายจะระงับ สติจะตั้งมั่น จิตจะเป็นสมาธิขั้นอุปจาร ๑ เธอต้องเสพอเจริญกระทำให้มากซึ่งนิมิตนั้นเนื่อง ๆ ไป ๑

ตสฺสเสวํ ตสฺมี นิมิตฺเต จิตฺตํ จาเรนฺตสฺส นีวรณานิ วิกฺขมฺภนติ สติ สนฺติภฺรุตฺติ อุปฺจาเรน จิตฺตํ สมาธิยติ ๑ โส ตํ นิมิตฺตํ ปุณฺณปุณฺณ อาเสวติ ภาเวติ พหุสํกโรติ ๑

เมื่อเธอทำไปอย่างนั้น อากิญจัญญายตนจิตย่อมจะแนบแน่นอยู่ ในความเปล่าความว่างหรือความไม่มี
แห่งมหัคคตวิญญาณ ที่แผ่เป็นไปอยู่ทั่วอากาศ นั้นนั่นแหละ ตั้งวิญญาณัญจายตนะ แนบแน่นอยู่
ในมหัคคตวิญญาณที่แผ่อยู่ที่อากาศ ฉะนั้น ฯ

ตสฺสวํ กโรโต อากาสขุจฺจุ มหคฺคตวิญญาเณ วิญญาณญฺจายตนํมีว ตสฺสวํ อากาสํ
ผริตฺวา ปวตฺตสฺส มหคฺคตวิญญาณสฺส สฺสญฺญวิวิตฺตนตฺติภาเว อากิญจัญญายตนจิตฺตํ
อปฺเปติ ฯ

ส่วนนัยแห่งอัปนาแม่ในอากิญจัญญายตนะนี้ บัณฑิตก็พึงทราบ ตามนัยที่กล่าวแล้วเกิด ฯ

เอตถาปิ จ อปฺปนํนโย วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ

แต่ที่นี้เป็นความแปลกกัน ๆ คือ เมื่ออัปนาจิตนั้นเกิดขึ้นแล้ว ภิกษุหนึ่ง **เห็นความรู้สึก**ที่เป็นไปอยู่ในอากาศ ด้วยนัยน์ตาวิญญูญาณฉายตนมานานอยู่ก่อนแล้ว ครั้นความรู้สึกนั้น**มาหายไป** เพราะมนสิการด้วยปริกรรมว่า **'ไม่มี ไม่มี'** เป็นต้นเสียแล้ว ก็เห็นแต่ความไม่มี **กล่าวคือความปราศไป**แห่งความรู้สึกนั้นอยู่เท่านั้นเอง **เปรียบเหมือน**บุรุษเห็นภิกษุสงฆ์ผู้ประชุมกันด้วยกรณียะกลางอย่างอยู่ **ในสถานที่ประชุมมีโรงกลมเป็นต้น** แล้วไปไหน ๆ เสีย **ต่อเมื่อเสร็จกิจประชุม** ภิกษุทั้งหลายลุกเลิกไปแล้ว จึงมายืนที่ประชุมมองดูสถานที่นั้นอีก ก็เห็นแต่ความเปล่าเท่านั้น เห็นแต่ความว่างเท่านั้น **ความคิดทำนองนี้ย่อมไม่มีแก่เขาว่า** "ตายจริง ภิกษุตั้งเท่านั้น มรณภาพ หรือว่า **ต่างองค์ต่างไป**" โดยที่แท้เขาเห็นแต่ความไม่มี โดยอาการว่า ที่ที่ว่างเปล่า เท่านั้น **ฉะนั้น** ๆ

อัย ปน วิเสโส ฯ ตสฺมี หิ อปฺปนาจิตฺเต อูปฺปนฺเน โส ภิกฺขุ **ยถา** นาม บุริโส **มณฑลมาลาที่สุ** เกณจิเทว กรณียเนน สมนิปติตํ ภิกฺขุสงฺฆํ ทิสฺวา กตถจิ คนฺตฺวา **สนธิปาตกิจจาวสาเนว** อุจฺจาย ปกฺกนฺเตสุ ภิกฺขุสุ อาคนฺตฺวา ทฺวาเร จุตฺวา ปฺน ตํ จฺ्ञานํ โอลฺเกนฺโต สุญฺญเมว ปสฺสตี วิวิตฺตเมว ปสฺสตี **นาสุส** เอวํ โหตี เอตฺตกา นาม ภิกฺขุ กาลกตา วา **ทิสสปกฺกนฺตา** วาตี อถโข สุญฺญมิตํ วิวิตฺตนฺตี นตฺถิภาวเมว ปสฺสตี **เอวเมว** ปุพฺเพ อากาเส ปวตฺตียํ **วิญฺญาณํ** วิญฺญาณณฺายตนชฺฌมานจฺจุณา **ปสฺสนฺโต** วิหริตฺวา **นตฺถิ** **นตฺถิตี**ตาทินา ปริกมฺมมนสิกาเรณ **อนฺตรหิตะ** ตสฺมี วิญฺญาเณ ตสฺส **อปคมสงฺขาทํ** อภาวเมว ปสฺสนฺโต วิหริตี ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นนคร

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนในบทว่า 'เนวสัณฺณานาสัณฺณายตนะ' นั้นเมื่อรรถาธิบายว่า ๑ ฉานนั้นเรียกว่า เนวสัณฺณานาสัณฺณายตนะ เพราะความมีแห่งสัณฺญาใด สัณฺญานั้นย่อมมีแก่พระโยคาวจร ผู้ปฏิบัติ อย่างไร ในวิภังค์จะแสดงการปฏิบัติของพระโยคาวจรนั้นก่อน จึงยกขึ้น (เป็นบุคคลาธิฐาน) ว่า 'เนวสัณฺณานาสัณฺญา' แล้วกล่าว (อธิบาย) ว่า พระโยคาวจรทำในใจซึ่งอากิญจัญญายตนะนั้นนั้นแล โดยว่าเป็นธรรมละเอียด ทำจนเป็นสังขาราสสสมบัตติ (สมบัตติมีเพียงสังขารเป็นอารมณ์?) เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่า "เนวสัณฺณานาสัณฺญา" ดังนี้ ๑ ในคำเหล่านั้น คำว่า "ทำในใจโดยว่าเป็นธรรมละเอียด" นั้น คือ ทำในใจซึ่งอากิญจัญญายตนะนั้นว่าเป็นสมบัตติละเอียด เพราะความที่มีอารมณ์ละเอียด (โดยนัย) ดังนี้ว่า 'สมบัตติละเอียดจริงหนอ ดูเถิด สมบัตติไรเล่า จักทำแม้ความไม่มี (แห่งวิญญาน) ให้เป็นอารมณ์ตั้งอยู่ได้' ๑ หากมีคำท้วงว่า "พระโยคาวจร (มัว) ทำในใจ (ซึ่งอากิญจัญญายตนะ) โดยว่าเป็นธรรมละเอียด (อยู่เช่นนั้น) ความกำลั่งจะมีได้อย่างไร" ๑ พึงเฉลยว่า "(ความกำลั่งมีได้) เพราะความที่พระโยคาวจรมิได้เป็นผู้ปรารถนาจะเข้า (อากิญจัญญายตนะนั้น) ๑ จริงอยู่ เธอทำในใจ ซึ่งอากิญจัญญายตนะนั้นโดยว่าเป็นธรรมละเอียด (เช่นนั้น) ก็จริงอยู่ ถึงกระนั้น ความคิดคำนึง ความรวมใจ ความใส่ใจ ว่าเราจักนึกหน่วง เราจักเข้า เราจักยังอยู่ เราจักออก เราจักปัจจเวกชน์ ถึงสมบัตตินั้น" นี้ ก็หาไม่แท้เธอไม่ ๑ ถามว่า เพราะเหตุใด ? ๑ ตอบว่า เพราะความที่เนวสัณฺณานาสัณฺณายตนะละเอียดกว่า ประณีตกว่า อากิญจัญญายตนะ ๑ เหมือนอย่างว่า พระราชาประทับคอช้าง ตัวประเสริฐ เสด็จไปในถนนในพระนครด้วยราชานาฬายิ่งใหญ่อยู่ (ต่างว่า) ทอดพระเนตรเห็น พวกช่างฝีมือมีช่างเป็นต้น ซึ่งนั่งผ้าผืนหนึ่งไว้มัน โปกศิริษด้วยผ้าผืนหนึ่ง มีตัวเปื้อนด้วยผงทั้งหลาย มีผงเป็นต้น ทำการฝีมือต่าง ๆ มีทนต์วิกติ (ประดิษฐ์เป็นรูปต่าง ๆ) เป็นต้น ก็พอพระหฤทัย ในความฉลาดของพวกเขาด้วยรับสั่งว่า "เออเนาะ เจ้าพวกอาจารย์ฉลาดนะ ดูรี ทำการฝีมือถึงเช่นนี้ก็ได้" ดังนี้ แต่จะทรงดำริ ว่า "เออ เราละสมบัตติไปเป็นช่างฝีมือเช่นนั้นเกิดนะ" อย่างนี้ หาไม่แท้พระองค์ไม่ ๑ เพราะเหตุใด ๑ เพราะสิริราชสมบัติมีคุณใหญ่กว่า ๑ พระองค์ก็เสด็จลวงเลยพวกช่างฝีมือไปเสียเท่านั้นเอง นั่นใด ๑ อันพระโยคาวจรนั้น ก็เช่นนั้นเหมือนกัน ทำในใจถึงสมบัตตินั้นโดยว่าเป็นธรรมละเอียดก็จริงแล แต่หาความคิดคำนึง ความรวมใจ ความใส่ใจว่า "เราจักนึกหน่วง เราจักเข้า เราจักยังอยู่ เราจักออก เราจักปัจจเวกชน์ ถึงสมบัตตินั้น" นี้ ไม่แท้เธอเลย ๑ เธอเมื่อทำในใจถึงสมบัตตินั้น โดยว่าเป็นธรรมละเอียด โดยนัยที่กล่าวมาก่อนนั้นแล ก็จบบรรลุถึงสัณฺญา อันถึงอัปนาที่ละเอียดยิ่งนั้น ซึ่งเป็นสัณฺญา

ที่เป็นเหตุให้ได้ชื่อว่าเป็นแนวสัญญาสัญญา ชื่อว่าทำงานเป็นสังฆารวเสสสมบัติ ฯ คำว่าสังฆารวเสสสมบัติ
ก็คือ อารูปสมบัติที่ ๔ อันมีสังขารถึงซึ่งความละเอียดที่สุด ฯ

๑ เนวสณฺณานาสณฺณายตนนฺติ เอตถ ปน ฯ ยาย สณฺณาย ภาวโต ตํ
 เนวสณฺณานาสณฺณายตนนฺติ วุจฺจติ ยถาปฺปิพนฺนสฺส สํ สณฺณาย โหติ ตํ ตาว ทสฺเสตํ วิภังเก
 เนวสณฺณานาสณฺณายิตฺติ อุตฺตริตฺวา ตณฺณเยว อากิณฺณจฺญายตนํ สนฺตโต มนสิโกโรติ สงฺขาราวเสสสฺมาปตฺตี
 ภาเวติ เตน วุจฺจติ เนวสณฺณานาสณฺณายิตฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ สนฺตโต มนสิโกโรตฺติ สนฺตา วตฺยา
 สมาสฺมาปตฺติ ยตร หิ นาม นตฺถิกาวมฺปิ อารมฺมณํ กริตฺวา ฐสฺสตีติ เอวํ สนฺตารมฺมณตฺยา นํ
 สนฺตาติ มนสิโกโรติ ฯ สนฺตโต เจ มนสิโกโรติ กถํ สมตฺติกกโม โหตีติ ฯ อสมาสฺมาปตฺติกาตาย ฯ
 โส หิ กิณฺจาปี ตํ สนฺตโต มนสิโกโรติ อถขวสฺส อหเมตํ อวชฺชิสฺสามิ สมาสฺมาปตฺติกาตาย
 อธิฐฺฐหิสฺสามิ วุฐฺฐหิสฺสามิ ปจฺจเวกฺขิสฺสามีติ เอส อาโณโค สมนฺนาหาโร มนสิกาโร น โหติ ฯ
 กสฺมา ฯ อากิณฺณจฺญายตนโต เนวสณฺณานาสณฺณายตนสฺส สนฺตตรปณฺนิตตรตฺยา ฯ ยถา หิ ราชฯ
 มหจฺจราชานุกาเวน หตฺถิกชนฺนวรคโต นครวีริยํ วิจฺรโต ทนฺตการาทโย สิปฺปิโก เอกํ วตฺถํ ทพฺพํ
 นิวาเสตฺวา เอเกน สีสํ เวฐฺฐตฺวา ทนฺตจฺจุณฺณาทิ สโมกิณฺณคตฺเต อเนกานิ ทนฺตวิกิตฺวาหิ สิปฺปานิ
 กโรนฺเต ทิสฺวา อโห วต เร เฉกา อจฺริยา อีทิสฺสานิปี นาม สิปฺปานิ กริสฺสนฺตีติ เอวํ เตสํ
 เฉกตฺยา ตุสฺสตี น จสฺส เอวํ โหติ อโห วตฺหา รชฺชํ ปหาย เอวฺรูปํ สิปฺปิโก ภาเวยฺยนฺติ ฯ ตํ
 กิสฺส เหตุ ฯ รชฺชสรีรียา มหานิสฺสํตฺยา ฯ โส สิปฺปิโน สมตฺติกกมิตฺวา ว จจฺนติ ฯ เอวเมว เจส
 กิณฺจาปี ตํ สมาสฺมาปตฺตี สนฺตโต มนสิโกโรติ อถขวสฺส อหเมตํ สมาสฺมาปตฺตี อวชฺชิสฺสามิ สมาสฺมาปตฺติกาตาย
 อธิฐฺฐหิสฺสามิ วุฐฺฐหิสฺสามิ ปจฺจเวกฺขิสฺสามีติ เนว เอส อาโณโค สมนฺนาหาโร มนสิกาโร โหติ ฯ
 โส ตํ สนฺตโต มนสิโกโรนฺโต ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว ตํ ปรมสฺสุขมํ อปฺปนาปตฺตํ สณฺณํ ปาปุณฺนาติ
 ยาย เนวสณฺณานาสณฺณายิตฺติ นาม โหติ สงฺขาราวเสสสฺมาปตฺตี ภาเวตีติ วุจฺจติ ฯ สงฺขาราวเสส-
 สมาสฺมาปตฺตินฺติ อจฺจนฺตสฺสุขมภาวปตฺตตฺตสงฺขารํ จตฺตถารูปสมาสฺมาปตฺตี ฯ

ส่วนในบทว่า 'เนวสญญานาสญญาตนะ' นั้นมีอธิบายว่า ฯ

เนวสญญานาสญญาตนะติ เอตถ ปน ฯ

ฉานั้นเรียกว่า เนวสญญานาสญญาตนะ เพราะความมีแห่งสัญญาใด สัญญานั้นย่อมมีแก่พระโยคาวจร ผู้ปฏิบัติอย่างใด ในวิภังค์จะแสดง**ความปฏิบัติของพระโยคาวรนั้น**ก่อน จึงยกขึ้น (เป็นปุคคลาธิฐฐาน) ว่า 'เนวสญญินาสญญี' แล้วกล่าว (อธิบาย) ว่า พระโยคาวจร**ทำในใจ** ซึ่งอากิญจัญญายตนะนั้นแน่แล โดยว่าเป็นธรรมละเอียด ทำจนเป็นสังขาราสสสมาบัติ (สมาบัติมีเพียงเศษสังขารเป็นอารมณ์ ?) เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่า "เนวสญญินาสญญี" ดังนี้ ฯ

ยาย สญญา ยาวโต ตํ เนวสญญา-นาสญญาตนะติ วุจจติ **ยถาปฏิบัติปณฺสส** สาสญญา โหติ **ตํ** ตาว ทสเสตุ วิมฺวเค เนวสญญินาสญญีติ อุตฺตริตฺวา ตถาเนว อากิญจณฺายตนะ สนฺตโต **มนสิสิโรติ** สังขาราสสสมาปฺตํ ภาเวติ เตน วุจจติ เนวสญญินาสญญีติ **วุตฺตํ** ฯ

ในคำเหล่านั้น คำว่า "ทำในใจโดยว่าเป็นธรรมละเอียด" นั้น คือ ทำในใจซึ่งอาภิญจัญญาตนะนั้นว่าเป็น
สมาบัติละเอียด **เพราะความที่มีอารมณ์ละเอียด** (โดยนัย) ดังนั้นว่า 'สมาบัตินี้ละเอียดจริงหนอ **ดูเถิด**
สมาบัติเรเล่า จักทำแม้ความไม่มี (แห่งวิญญาน) ให้เป็นอารมณ์ตั้งอยู่ได้' ฯ

ตตถ สนตโต มนสิกรโสติ สนตา วตาย **สมาปตติ** ยตร **หิ** นาม นตถิภาวมปิ อารมมณํ กริตวา
ฐสฺสตีติ เอว **สนตารมมณตาย** น สนตาติ มนสิกรโสติ ฯ

หากมีคำท้วงว่า "พระโยคาวจร (มัว) ทำในใจ (ซึ่งอาภิญจัญญาตนะ) โดยว่าเป็นธรรมละเอียด
(อยู่เช่นนั้น) **ความกำล้งจะมีได้อย่างไร**" ฯ พึงเฉลยว่า "(ความกำล้งมีได้) **เพราะความที่พระโยคาวจร**
มิได้เป็นผู้ปรารถนาจะเข้า (อาภิญจัญญาตนะนั้น) ฯ

สนตโต **เจ** มนสิกรโสติ กถ **สมติกุโม** โหตีติ ฯ **อสมปชฺชิตุกามตาย** ฯ

จริงอยู่ เธอทำในใจซึ่งอาภิญาญายตนะนั้นโดยว่าเป็นธรรมละเอียด (เช่นนั้น) **ก็จริงอยู่ ถึงกระนั้น** ความคิดคำนึง ความรวมใจ ความใส่ใจ ว่าเรจักนึกหน่วง เรจักเข้า เรจักยั้งอยู่ เรจักออก เรจักปัจจเวกขณ์ ถึงสมาบัตินั้น" นี้ ก็ห้ามแก่เธอไม่ ฯ

โส ทิ **กิญจาปี** ตํ สนฺตโต มนสิกาโรติ **อชฺชวสฺส** อหเมตํ อวชฺชิสฺสामी สมากปชฺชิสฺสामी อธิญฺญหิสฺสामी วุญฺญหิสฺสामी ปัจจเวกฺขิสฺสามิตี เอส อาโกโค สมนฺนาหาโร มนสิกาโร น โหติ ฯ

ถามว่า เพราะเหตุไฉน ? ฯ ตอบว่า **เพราะความที่**เนวสญฺญานาสญฺญายตนะละเอียดกว่าประณีตกว่าอาภิญาญายตนะ ฯ

กสฺมา ฯ อาภิญาญายตนโต เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส **สนฺตตรปณฺีตตรตาย** ฯ

เหมือนอย่างว่า พระราชาประทับคอยช้างตัวประเสริฐ เสด็จไปในถนนในพระนครด้วยราชานุภาพ-
อันยิ่งใหญ่อยู่ (ต่างว่า) ทอดพระเนตรเห็นพวกช่างฝีมือมีช่างงาเป็นต้น ซึ่งนุ่งผ้าผืนหนึ่งไว้มัน โปกศีระชะ
ด้วยผ้าผืนหนึ่ง มีตัวเป็นด้วยผงทั้งหลายมีผงงาเป็นต้น ทำการฝีมือต่าง ๆ มีทนต์วิกติ (ประดิษฐ์งาเป็น
รูปต่าง ๆ) เป็นต้น

ยถา หิ ราชา มหจุราชานุภาเวน หตถิกชนนรรโคโต นครวิถิย วิจรนโต ทนตการาทโย ลิปปีโก
เอกํ วตถํ ทพฺพํ นิวาเสตฺวา เอเกน ลีลํ เวฐตฺวา ทนตจฺจนฺตาทีหิ สโมกิณฺณคตฺเต อนนฺตานิ
ทนต์วิกติอาทีนํ ลิปฺปานํ กโรนฺเต ทิสฺวา

ก็พอพระทัยในความฉลาดของพวกเขาดำรับสั่งว่า "เออเนาะ เจ้าพวกอาจารย์นี่ฉลาดนะ ดูรี ทำการ
ฝีมือถึงเช่นนี้ได้" ดังนี้ แต่จะทรงดำริ ว่า "เออ เราละสมบัติไปเป็นช่างฝีมือเช่นนั้นเกิดนะ" อย่างนี้
หามิแก่พระองค์ไม่ ฯ

โอโห วต เร เจกา อาจริยา อีทิสานปี นาม ลิปฺปานํ กริสฺสนฺตติ เอวํ เตลํ เจกตาย ตฺสฺสติ
น จสฺส เอวํ โหติ โอโห วตาทํ รชฺชํ ปหาย เอวรูปํ ลิปฺปีโก ภเวยฺยนฺติ ฯ

เพราะเหตุไร ๑ เพราะสิริราชสมบัติมีคุณใหญ่กว่า ๑ พระองค์ก็เสด็จล่องเลยพวกช่างฝีมือไปเสีย
เท่านั้นเอง ฉันทได้ ๑
ยถา หิ (ข้อความก่อนหน้า)

ตำ กิสฺส เหตุ ๑ รหฺสสิริยา มหานิสฺสตาย ๑ โส ลิปฺปิโน สมตฺกมิตฺตาวา คจฺฉติ ๑

อันพระโยคารจรรนั้น ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ทำใจถึงสมบัตินั้นโดยว่าเป็นธรรมละเอียดก็จริงแล แต่หา
ความคิดคำนึง ความรวมใจ ความใส่ใจว่า "เราก็นึกหน่วง เราก็จักเข้า เราก็จักยังอยู่ เราก็จักออก เราก็จัก
ปัจจุเวกขณฺ์ ถึงสมบัตินั้น" นี้ ไม่มีแก่เธอเลย ๑

เอวเมว เจส กิญฺจาปี ตํ สมาปตฺตี สนฺตโต มนสิกาโรติ อถขุสฺส อหเมตํ สมาปตฺตี อวชฺชิสฺสามิ
สมาปชฺชิสฺสามิ อธิฐฺฐหิสฺสามิ วุฏฺฐหิสฺสามิ ปจฺจเวกฺขิสฺสามิตี เนว เอส อาโภาโค สมฺนุนาหาโร
มนสิกาโร โหติ ๑

เธอเมื่อทำในใจถึงสมาบัตินั้น โดยว่าเป็นธรรมละเอียดย โดยนัยที่กล่าวมาก่อนนั้นแล **ก็จะบรรลุ**ถึงสัญญา **อันถึงอุปนาที่ละเอียดยิ่งนั้น** **ซึ่งเป็นสัญญาที่เป็นเหตุ**ให้ได้ชื่อว่าเป็นแนวสัญญินาสัญญี ชื่อว่าทำจน เป็นสังขาราสสมาบัติ ฯ

โส ตํ สหโต มนสิกาโรโต ปุพเพ วุตตนเยเนว ตํ **ปรมสุขุมํ อุปฺปนาปฺตตํ** สญฺญํ **ปาปฺณาติ** **ยาย** แนวสัญญินาสัญญี นาม โหติ สงขาราสสมาปตฺติ ภาเวตฺติ วุจฺจติ ฯ

คำว่าสังขาราสสมาบัติ ก็คือ **อารูปสมาบัติที่ ๔** อันมีสังขารถึงซึ่งความละเอียดยที่สุด ฯ

สังขาราสสมาปตฺตินฺติ **อจฺจนฺตสุขุมภาวปฺปตฺตสงฺขารํ จตฺตถารุปฺปสมาปตฺติ** ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ เหมือนอย่างว่า ในพื้นชั้นล่างแห่งปราสาท ๔ ชั้น เบญจกามคุณอันประณีตโดยอำนาจเครื่อง
 บำเรอมีการฟ้อนรำ ขับร้อง และบรรเลง ดนตรี เครื่องหอม และพวงดอกไม้หอม โภชนะ ที่นอนและ
 เครื่องนุ่งห่ม (ราวกะเป็นของ) ทิพย์เป็นต้น ต่างว่าเป็นสิ่งจัดไว้ครบ (แต่) ในชั้นที่ ๒ เบญจกามคุณ
 (จัดไว้) ประณีตกว่าชั้นล่างนั้น ในชั้นที่ ๓ ประณีตกว่านั้น (ไปอีก) ในชั้นที่ ๔ ประณีตกว่าเพื่อนหมด
 ในความอุปมานั้น พื้นทั้ง ๔ นั้น ก็เป็นพื้นปราสาท (ด้วยกัน) นั่นเอง ความแปลกกันโดยความเป็นพื้น
 ปราสาท แห่งพื้นทั้ง ๔ นั้น หามิได้ ก็จริงอยู่ ถึงกระนั้น พื้นชั้นบน ๆ ก็ย่อมประณีตกว่าชั้นล่าง ๆ
 โดยมีความสมบูรณ์แห่งเบญจกามคุณแปลกกัน ฉนใด อนึ่ง ผ้า (เนื้อบางน้ำหนักเบา) ชนิดจตุปะ
 (หน้า ๔ ปละ) และชนิดติปะ (หน้า ๓ ปละ) ทวิปะ (หน้า ๒ ปละ) เอกปะ (หน้าปละเดียว)
 (อันประณีตด้วยอำนาจ) แห่งด้าย (๔ ชนิดคือ) หยาบ ละเอียด ละเอียดกว่าและละเอียดที่สุด ที่หญิง
 คนหนึ่งปั่นไว้ ต่างว่าเป็นผ้ามีขนาดเท่ากัน ทั้งโดยยาวและโดยกว้าง ในความอุปมานั้น ผ้าทั้ง ๔ ชนิดนั้น
 มีขนาดเท่ากันทั้งโดยยาวและโดยกว้าง ความแปลกกันโดยขนาดแห่งผ้าเหล่านั้นหามิได้ ก็จริงแล แต่หา
 ผ้าชนิดหลัง ๆ ก็ย่อมประณีตกว่าชนิดหน้า ๆ โดยความมีสัมผัสนุ่ม เนื้อละเอียด และความมีราคาแพง
 ฉนใด แม้อันอุปมาทั้ง ๔ ก็มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา จิตตักคคตา นี้เท่านั้นโดยแท้ ถึงอย่างนั้น
 บัณฑิตก็พึงทราบเถิดว่า ในสมมติอันสมมติข้อหลัง ๆ ย่อมประณีตดีกว่า โดยความประณีตและประณีต
 กว่ากันแห่งองค์เหล่านั้น ด้วยความวิเศษ (กว่ากัน) แห่งภavana ฉนนั่นเหมือนกัน ฯ อันอุปมา
 เหล่านั้น ประณีตและประณีตไปโดยลำดับ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

๑ ยถา หิ จตุภูมิภัสส ปาสาทสส เภฏฐิมตเล ทิพพนัจจคัตวาทิตสูริคินธมาลา-
โกชนสยนจลาพนาทิวเสน ปณีตา ปญจ กามคุณา ปจจุปฏฐिता อสสุ ทุตติเย ตโต ปณีตตรา ตติเย
ตโต ปณีตตรา จตุตเถ สัพพปณีตตรา ตตถ กิญจาปี ตานิ จตตาริปี ปาสาทลลาเนว นตฺติ เนลํ
ปาสาทลลาเนว วิเสโส ปญจกามคุณสมิทฺธิวิเสเสน ปน เภฏฐิมโต เภฏฐิมโต อุปริมํ อุปริมํ
ปณีตตรํ โหติ ยถา จ เอกาย อิตฺติยา กนฺตติถุลลสณฺหสณฺหตรสณฺหตมสฺสุตฺตานํ จตฺตปฺปติปฺป-
ทวิปฺลเอกปฺปสํกฺกิกา อสสุ อายาเมน จ วิตุถาเรน จ สมปฺปมาณา ตตถ กิญจาปี ตา สํกฺกิกา
จตฺตสฺสปี อายาเมโต จ วิตุถารโต จ สมปฺปมาณา นตฺติ ตาลํ ปมาณโต วิเสโส สุขสมฺมผลสฺสขม-
ภาวมหคฺคภาเวหิ ปน ปุริมาย ปุริมาย ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา ปณีตตรา โหนฺติ เอวเมว กิญจาปี จตฺตสฺสปี
เอตาสฺส อุเปกฺขา จิตฺเตกคฺคตาติ เอตานิ เทวเยว อํคานิ โหนฺติ อถเฑ ภาวนาวิเสเสน เตสํ อํคานํ
ปณีตปณีตตรภาเวน สุปฺปณีตตรา โหนฺติ ปจฺจิมมา ปจฺจิมมา อิทฺธาติ เวทิตพฺพา ฯ เอวํ อนุปฺพุเพน
ปณีตปณีตา เจตา ฯ

วิสุทธิมรรค ภาค ๒ หน้า ๑๕๑-๑๕๒ (อารูปนิเทศ)

เหมือนอย่างว่า ในพื้นชั้นล่างแห่งปราสาท ๔ ชั้น เบญจกามคุณอันประณีตโดยอำนาจเครื่อง
บำเรอมีการฟ้อนรำ ขับร้อง และบรรเลง ดนตรี เครื่องหอม และพวงดอกไม้หอม โภชนะ ที่นอนและ
เครื่องนุ่งห่ม (ราวจะเป็นของ) ทิพย์เป็นต้น ต่างว่าเป็นสิ่งจัดไว้ครบ

ยถา ทิ จตุภูมิภัสส ปาสาทสส เทวภูมิิตเล ทิพพนัจจคิตวาทิตสุรภิกคณฺหมาลาโภชน-
สยนจฺจาทนาทิวเสน ปณีตา ปญฺจ กามคุณา ปจฺจุปฺภูลิตา อสฺส

(แต่) ในชั้นที่ ๒ เบญจกามคุณ (จัดไว้) ประณีตกว่าชั้นล่างนั้น ในชั้นที่ ๓ ประณีตกว่านั้น (ไปอีก) ในชั้นที่
๔ ประณีตกว่าเพื่อนหมด

ทฺติเย ตโต ปณีตตรา ตติเย ตโต ปณีตตรา จตุตฺเถ สพฺพปณีตตรา

ในความอุปมานั้น **ผ้าทั้ง ๔** ชนิดนั้น**มีขนาดเท่ากัน**ทั้งโดยยาวและโดยกว้าง ความแตกต่างกัน**โดยขนาด** แห่งผ้าเหล่านั้นหาไม่ **ก็จริงแล แต่ทว่า** ผ้าชนิดหลัง ๆ ก็ย่อมประณีตกว่าชนิดหน้า ๆ **โดยความมีสัมผัส- นุ่ม เนื้อละเอียด และความมีราคาแพง จันใด**

ยถา (ยถา จ เอกาย)

ตตถ **กัญจาปี** ตา **สาฎิกา** จตสุโสปี อายามโต จ วิตุถารโต จ **สมปุปมาณ** นตฺถิ ตาสํ **ปมาณโต** วิเสโส **สุขสมฺพสฺสสุขุมภาวมหคฺขมาเวหิ** **ปน** ปุริมาย ปุริมาย **ปจฺจิม** **ปจฺจิม** **ปณฺีตตรา** โหนฺติ

แม้ในอุปมาปดัตทั้ง ๔ ก็มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา จิตตักคคตา **นี้เท่านั้นโดยแท้ ถึงอย่างนั้น** บัณฑิต **ก็พึงทราบเถิดว่า** ในสมบัตินี้สมบัติข้อหลัง ๆ ย่อมประณีตดีกว่า **โดยความประณีตและประณีตกว่ากัน** แห่งองค์เหล่านั้น ด้วยความวิเศษ (กว่ากัน) แห่งภาวนา **จันนั้นเหมือนกัน** ฯ

เอวเมว **กัญจาปี** จตฺสุปี เอตาสฺ อุเปกฺขา จิตฺเตกคฺคตาติ **เอตานิ** เทวเยว อํกานิ โหนฺติ **อถโข** ภาวนาวิเสเสน เตสํ อํกานํ **ปณฺีตปณฺีตตราเวน** **สุปฺปณฺีตตรา** โหนฺติ **ปจฺจิม** **ปจฺจิม** อิตฺติ **เวทิตพฺพา** ฯ

อันอาวุธสมบัติเหล่านั้น ประณีตและประณีตไปโดยลำดับ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

เอวํ อานุพุเพน ปณีตปณิตา เจตํ ฯ

